

De officier-raadsman

door

KAPITEIN MR. L.M.A. LUIKINGA
 EN
 KAPITEIN B.D. MR. M.P.K. RUPERTI¹⁾

Inleiding

Ingevolge artikel 23 van de Wet militaire strafrechtspak (WMS) kunnen door de rechtbank en het gerechtshof in militaire strafzaken naast de in Nederland ingeschreven advocaten, eveneens officieren als raadsman worden toegelaten teneinde militaire verdachten bij te staan die zich voor de militaire rechter dienen te verantwoorden.

De officier-raadsman is de persoon die bij uitstek in staat moet worden geacht bij eenvoudige strafzaken de rechter voor te lichten omtrent de typisch militaire omstandigheden waarin zijn militaire cliënt een mogelijk strafbaar feit heeft begaan. Ook kan de officier met zijn kennis van het militaire bedrijf de rechter voorlichten over de typisch militaire aspecten van het feit of de eventuele sociaal-economische gevolgen voor de militaire verdachte. Uit de praktijk bij de militaire kamers van de rechtbank blijkt dat het optreden van officieren als raadsman door de militaire rechter en de officier van justitie in de daarvoor in aanmerking komende zaken wordt gewaardeerd.

In dit artikel zal eerst de historische ontwikkeling en het instituut officier-raadsman worden besproken. Daarna zal worden ingegaan op de wettelijke grondslag voor het optreden van de officier-raadsman. Vervolgens zullen enkele aspecten betreffende de rol van de officier-raadsman in de strafrechtelijke procedure worden behandeld. Tenslotte zal kort worden ingegaan op de wijze waarop de officier-raadsman zich kan ontwikkelen.

Historische ontwikkeling

Het is inderdaad van het grootste belang dat militaire beklagden door hun officieren, zo mogelijk een van hun directe chefs, worden bijgestaan, wanneer zij zich voor de Krijgsraad moeten verantwoorden. Dit is niet alleen in het belang van de beklagden zelf, maar nodig voor het instandhouden van een goede geest onder de militairen in het algemeen. Zij hebben recht op belangeloos gegeven hulp en steun van hun meerderen, wanneer zij in moeilijke omstandigheden geraakt zijn en dus ook wanneer zij voor hun rechter moeten verschijnen. Te weten dat die steun hun in voorkomende gevallen niet onthouden zal worden, kan niet anders dan gunstig werken op onderling vertrouwen en waardering. Het is dan ook onzes inziens een zedelijke plicht voor de officier, zijn onderschikten in dit opzicht terzijde te staan.²⁾

In 1904 werd door de regering een wetsontwerp ingediend betreffende de partiële wijziging van het militaire strafproces. Het voorstel was onder meer te voorzien in het gemis

¹⁾ Kap mr. L.M.A. Luikinga, voorheen stafofficier Bureau Straf- en Tucht recht, sectie Juridische Zaken, Commando Landstrijdkrachten, momenteel Behandelaar Bezwaar en Beroep, Juridische dienstverlening, Commando DienstenCentra.

Kap b.d. mr. M.P.K. Ruperti, specialist bij Peters & Van Dijk advocaten, voorheen toegevoegd Verbindingsofficier Krijgsmacht.

²⁾ W. H. Vermeer, Officieren-raadslieden, MRT 1948 p. 2-3.

van een wettelijke regeling ten aanzien van een raadsman c.q. verdediger van de beklagde voor de krijgsraad. Men achtte het ongewenst dat de onervaren beklagde moest voorkomen voor de krijgsraad zonder dat iemand voor hem de feiten en omstandigheden in een gunstiger daglicht zou kunnen stellen en zonder dat iemand voor hem de inachtneming van voorgeschreven vormen en een zorgvuldige procesgang bewaakte. De functie van de gekozen dan wel toegevoegde raadsman zou kunnen worden vervuld door zowel officieren als advocaten.

In het overzicht van “De ontworpen wijzigingen van de Regtspleging bij de Landmagt” (RL) van J.J.C. van Dijk werd de invoering van de verdediging als één van de belangrijkste onderwerpen van het ontwerp genoemd. “De taak van de officier reikt verder dan de technische opleiding zijner ondergeschikten; hij moet voorgaan, vormen en opvoeden, tucht oefenen, maar ook waken over de belangen van hen, die aan zijne zorgen zijn toevertrouwd; hij zal het recht dienen, waar het door zijne ondergeschikten werd gekrenkt, en hun de gerechte straf toemeten, maar ook, hij zal aan hunne zijde staan in een eerlijke rechtsstrijd. Deze laatste taak past niet alleen, maar is een noodzakelijk element in het geheel der militaire verhoudingen”.³⁾

Tegen het wetsvoorstel werden ook bezwaren aangevoerd. Zo zou de officier niet deskundig genoeg zijn om een adequate verdediging te kunnen voeren. Daarnaast zou de officier zich niet vrij voelen in het aanvoeren van gronden van verdediging tegenover zijn superieuren in de krijgsraad. Tevens zou de beklagde met een advocaat een betere vertrouwensrelatie kunnen opbouwen dan met een officier, zijn meerdere. Men dacht bovendien dat de mogelijkheid niet uitgesloten was, dat leden van de krijgsraad het de beklagde kwalijk zouden nemen indien hij niet een officier, maar een advocaat als raadsman zou prefereren.⁴⁾

Vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 29 juni 1907, Stb. 1907, 156, kwamen, vooruitlopend op de goedkeuring van het wetsontwerp, de Justitiële Voorschriften voor de Landmacht tot stand. Op grond daarvan was de schriftelijke verdediging van beklagden door advocaten en officieren mogelijk. Na een aantal kabinetswisselingen werd op 20 december 1913 de wet van 31 oktober 1912 van kracht op grond waarvan beklagde zich officieel tijdens de behandeling van zijn zaak voor de krijgsraad door een gekozen dan wel toegevoegde raadsman kon laten bijstaan.⁵⁾ De Justitiële Voorschriften werden met ingang van gelijke datum ingetrokken.

Ingevolge artikel 116 RL kon beklagde na betekening van het bevel tot bijeenkomst van de krijgsraad, zelf een advocaat of officier kiezen of laten toevoegen. Een officier werd alleen toegevoegd, indien de beklagde daar vooraf geen bezwaar tegen had gemaakt. Hem werden verscheidene bevoegdheden toegekend waaronder “ter teregtzitting al datgene aan te voeren wat geacht kan worden te strekken tot het in acht nemen van artikel 136 RL en in het algemeen van de voorgeschreven wijze van rechtspleging, en tot verdediging van den beschuldigen” (art. 148 RL).⁶⁾ Contact tussen raadsman en beklagde tijdens het gerechtelijk vooronderzoek was niet (meer) mogelijk, aangezien de raadsman pas na de betekening van het bevelschrift tot bijeenkomst van de krijgsraad als zodanig kon optreden.

De nakoming van de verplichting als officier-raadsman op te treden, vloeide gedeeltelijk voort uit de eed (belofte) als officier afgelegd. Later werd ingehaakt op het Reglement

³⁾ Vragenbus MRT 1915/1916 p. 248.

⁴⁾ Vragenbus MRT 1915/1916 p. 250-251.

⁵⁾ Wet van 31 oktober 1912, Stb. 337, houdende wijziging van de Regtspleging voor de Landmagt en van die bij de Zeemagt, alsmede van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof.

⁶⁾ In de RZ waren dezelfde bepalingen opgenomen.

betreffende de Krijgstucht vastgesteld bij Koninklijk besluit van 31 juli 1922, Stb. 476. Hoewel in artikel 7 lid 1 van dit reglement bijstand in strafzaken niet expliciet als onderdeel van de taak als officier werd genoemd, sloot “Behartiging van de zedelijke en stoffelijke belangen” bijstand ter terechtzitting voor de krijgsraad in.⁷⁾

Naar aanleiding van enkele opmerkingen van Vermeer in het MRT in 1948 (zie voetnoot 2) ontstond opnieuw enige discussie rond de positie van de officier als raadsman. Vele officieren weerhielden zich van verdediging van een mindere omdat zij van mening waren dat het voor een officier, die immers geroepen was om de krijgstucht te handhaven, niet paste als raadsman op te treden van hen, “die diezelfde krijgstucht hebben aangerand”.⁸⁾ Men sprak van een conflictsituatie: de officier zou bij ernstige aantasting van de grondslag van de militaire samenleving in een delicate positie verkeren. Het standpunt van de redactie was echter dat verdediging door een officier van het onderdeel, waartoe beklagde behoorde, een goede waarborg bood voor juiste belichting van de “locale kleur” en de bijzondere omstandigheden waaronder het feit werd begaan.

Eerder dat jaar werd opgemerkt dat de advocaat het voordeel had van rechtskennis en ervaring, maar dat de officier-raadsman over het algemeen het voordeel had van kennis en begrip van de militair-operationele omstandigheden waaronder het feit was gepleegd. De zaken waren juridisch meestal eenvoudig. In de meerderheid van de gevallen was geen juridisch betoog vereist. Desertie, kleine diefstallen, ongehoorzaamheid; de feiten lagen vast, de beklagde had in de meeste gevallen bekend, het bewijs was veelal geleverd. “Waar het nu voornamelijk bij de verdediging op aankomt, is begrip van de toestanden bij Marine of Leger, kennis van dienstvoorschriften en hun toepassing in de praktijk, van de mentaliteit van onze ondergeschikten”.⁹⁾

In 1963 vond wederom een partiële herziening plaats, waarbij op aandrang van de Tweede Kamer de bepalingen betreffende de raadsman werden gewijzigd. Op de plaats van het vervallen eerste hoofdstuk kwamen de bepalingen betreffende de raadsman en de kennisgeving van de processtukken. In artikel 23 van de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht werd bepaald wie als raadslieden mochten worden gekozen of toegevoegd.¹⁰⁾

De huidige regeling op grond waarvan de officier-raadsman kan optreden, staat weergegeven in artikel 23 in de Wet militaire strafrechtspraak. De totstandkoming van deze wet heeft, net als het volledige militair straf-, strafproces- en tuchtrecht, meer dan 25 jaar in beslag genomen. De wet is op 1 januari 1991 in werking getreden.

Wettelijke grondslag

De wettelijke basis op grond waarvan de officier-raadsman kan optreden is te vinden in artikel 23 van de WMS. Het artikel luidt sinds de inwerkingtreding in 1991:

1. Als raadslieden kunnen worden toegelaten degenen die worden genoemd in artikel 37 van het Wetboek van Strafvordering¹¹⁾, alsmede officieren, met dien verstande dat deze niet worden toegelaten bij beroep in cassatie.
2. Buiten Nederland kan een advocaat alleen worden toegevoegd, indien hij zich daartoe bereid heeft verklaard.

⁷⁾ Uit "Hoofdzaken uit het Militaire Strafproces bij de Zeemacht", geciteerd in MRT 1948, p. 421.

⁸⁾ Vgl. de in MRT 1948, p. 479 opgenomen brief van de Commandant Zeemacht Nederland, die tegen deze opvatting uitdrukkelijk stelling neemt.

⁹⁾ R.M. Crommelin, *Officieren Raadslieden*, MRT 1948, 207.

¹⁰⁾ Zie ook artikel 19 Rechtspleging bij de Zeemacht.

¹¹⁾ Kort gezegd: de advocaten.

3. Een officier kan alleen worden toegevoegd, indien een advocaat niet beschikbaar is. Ook indien deze wel beschikbaar is, kan een officier als raadsman worden toegevoegd, mits de verdachte daarom uitdrukkelijk verzoekt. De toevoeging van een officier geschiedt door de voorzitter van de rechtbank, dan wel van het gerechtshof, waarvoor de zaak moet dienen. In Nederland kan een officier alleen worden toegevoegd, indien hij zich daartoe bereid heeft verklaard. Een toegevoegde officier is, onverminderd het bepaalde in artikel 45 van het Wetboek van Strafvordering, verplicht als raadsman op te treden.
4. Onder advocaat in het Wetboek van Strafvordering wordt begrepen een officier die als raadsman optreedt. Het bepaalde in de artikelen 37¹²⁾, 40¹³⁾, eerste en tweede lid en 46¹⁴⁾ van dat wetboek is echter niet van toepassing op een officier die als raadsman optreedt.
5. Een officier die als raadsman optreedt, geniet vergoeding voor reis- en verblijfkosten volgens bij algemene maatregel van Rijksbestuur te stellen regelen.¹⁵⁾

Ingevolge artikel 23 WMS kunnen militaire verdachten worden bijgestaan door zowel advocaten als door officieren. Tijdens de parlementaire behandeling van de Wet militaire strafrechtspraak is ervoor gekozen de officier als raadsman te handhaven. Indien de door de herziening nagestreefde integratie van de militaire rechtspleging in de commune strafvordering tot gevolg zou hebben dat als raadsliden in principe alleen nog advocaten zouden worden toegelaten¹⁶⁾, zouden de bijstandsmogelijkheden voor de militaire verdachte aanmerkelijk worden gewijzigd. In de Memorie van Toelichting bij de algehele herziening van het strafprocessuele deel van het militair straf- en tuchtrecht werd gesteld dat de frequentie waarmee officieren als raadsman optraden, erop duidde dat de rechtsbijstand verleend door officieren in een bepaalde behoefte voorzag.¹⁷⁾ ‘Het afsnijden van de mogelijkheid om van die bijstand gebruik te maken zou derhalve een verlies betekenen’.¹⁸⁾

Bij de behandeling van een strafzaak door de Hoge Raad is bijstand door een officier-raadsman niet mogelijk. Cassatie is over het algemeen een schriftelijke procedure en strekt zich niet tot een geheel nieuwe behandeling van de zaak en betreft niet de vaststelling en waardering van feiten en omstandigheden zoals in het hoger beroep. Er wordt slechts vastgesteld of bij de beslissing zowel het recht als alle in acht te nemen vormen zijn gerespecteerd. De officier-raadsman is over het algemeen onvoldoende juridisch onderlegd om een militaire verdachte in cassatie bij te staan.

Op de officier-raadsman is de Advocatenwet niet van toepassing. De officier-raadsman heeft voor het overige een positie die vergelijkbaar is met die van de advocaat. Zo is de geheimhoudingsplicht van de strafrechtadvocaat ook van toepassing op de officier-raadsman en geldt ten aanzien van alle op die zaak betrekking hebbende informatie die hem in zijn hoedanigheid van raadsman van de zijde van zijn cliënt is medegedeeld.¹⁹⁾

¹²⁾ Inschrijving als advocaat.

¹³⁾ Rechtsbijstand aan in verzekering gestelden (‘piketregeling’).

¹⁴⁾ Waarneming door een andere advocaat.

¹⁵⁾ Besluit dienststreizen defensie, Stb. 1996, 192.

¹⁶⁾ Artikel 37 Wetboek van Strafvordering.

¹⁷⁾ Kamerstukken II 1983-1983 17 804, nr. 5 p. 34-36 G.L. Lindner, Parlementaire geschiedenis van het militaire straf-, strafproces- en tuchtrecht, deel III Militair strafprocesrecht, Gouda Quint 1992, p. 128-133.

¹⁸⁾ Kamerstukken II 1982-1983 17 804, nr. 5, p. 34-36 G.L. Lindner, Parlementaire geschiedenis van het militaire straf-, strafproces- en tuchtrecht, deel III Militair strafprocesrecht, Gouda Quint 1992, p. 128-133.

¹⁹⁾ Zie o.a. het verschoningsrecht in art. 218 Sv.

De huidige praktijk

Het kiezen van de (officier-)raadsman

Een militaire verdachte kan naar eigen beoordeling kiezen tussen een civiele raadsman of een officier-raadsman (art. 23 lid 1 WMS). Voorts kunnen zowel de civiele raadsman als de officier-raadsman worden toegevoegd. Ingevolge artikel 23 lid 3 WMS geschiedt deze toevoeging door de voorzitter van de rechtbank. In Nederland worden officieren alleen toegevoegd als zij zich bereid hebben verklaard op te treden als raadsman. In tegenstelling tot een toegevoegde civiele raadsman is een toegevoegde officier-raadsman niet verplicht om als zodanig te blijven optreden. Het optreden van de officier-raadsman geschiedt voorts in overleg met de eigen commandant.

De officier die bereid is op te treden als raadsman doet er goed aan zich als raadsman te stellen bij de griffie van de militaire kamer van de rechtbank te Arnhem. Door zich tijdig te stellen kan de officier-raadsman de beschikking krijgen over alle relevante informatie aangaande het strafproces. Dit stellen dient schriftelijk te geschieden bij de griffier van de militaire kamer door middel van een stelbrief. In de praktijk wordt de officier-raadsman tevens aanbevolen gelijktijdig de officier van justitie te informeren. Dit geschiedt veelal door het toezenden van een kopie van de stelbrief.

In tegenstelling tot de advocaat kunnen in het buitenland officieren worden toegevoegd zonder dat zij zich daartoe bereid hebben verklaard. Voor Nederlandse advocaten bestaat immers geen plicht tot juridische bijstand in het buitenland. Het enigszins ongelukkig geformuleerde art. 23 lid 3 WMS beoogt zeker te stellen dat de militaire verdachte die in het buitenland is gelegerd of daar zijn werkzaamheden verricht over een raadsman kan beschikken wanneer er geen advocaat beschikbaar is of bereid is daar op te treden. Hieruit volgt dat er een mogelijkheid is dat een officier als raadsman kan worden toegevoegd in een missiegebied. Zo is het mogelijk dat een militair die in een missiegebied als verdachte wordt aangemerkt ter plaatse in verzekering wordt gesteld. De officier-raadsman kan dan worden toegevoegd om tijdens de duur van de inverzekeringstelling in het missiegebied aan de verdachte de nodige rechtsbijstand te verlenen.²⁰) Het is echter zeer de vraag of het wenselijk is dat in voorkomend geval een officier als raadsman wordt toegevoegd. Bij inverzekeringstelling gaat het om ernstige strafbare feiten. *Juridische* bijstand is daarbij geboden. Deskundigheid hieromtrent is iets wat de officier-raadsman nog wel eens mist. Daarbij kan men zich afvragen of een officier in een dergelijke situatie wel voldoende partijdig kan zijn en of hij voldoende onafhankelijk kan zijn.

De eis dat een in het missiegebied in verzekering gestelde militair toegang heeft tot een raadsman, kan het openbaar ministerie ertoe bewegen de militair zo spoedig mogelijk terug te halen naar Nederland. De piketregeling voorziet dan in spoedige toevoeging van een advocaat. Indien operationele omstandigheden, zoals een missie (of een oefening), het optreden van een advocaat niet mogelijk maken, kan de advocaat aanhouding van de zaak verzoeken bij de griffier van de militaire kamer of de zaak tijdig overdragen aan een andere raadsman.

De vraag of een reserve-officier in het genot van groot verlof als raadsman kan optreden, wordt in de regel, óók door de militaire kamer van de rechtbank, ontkennend beantwoord. Deze stelling is gebaseerd op de uitleg die wordt gegeven aan het ‘oude’ artikel 68 van het

²⁰) Officier-en-raadsman kunnen ook eventueel optreden voor een onder bijzondere omstandigheden (bijvoorbeeld ‘in tijd van oorlog’) opgerichte mobiele rechtbank, artt. 10 t/m 16 WMS.

Wetboek van Militair Strafrecht: een militair in de zin van dit wetboek was destijds een militair in werkelijke dienst.²¹⁾ Er is geen aanleiding om te veronderstellen dat in de huidige situatie een verandering van inzicht hieromtrent geboden is.

In uitzonderingsgevallen kan een militair berecht worden door een commune strafrechter.²²⁾ Ook in dat geval is de officier-raadsman niet bevoegd.

Positie van de officier-raadsman

Wanneer een militair die verdacht wordt van een strafbaar feit, te kennen geeft dat hij wenst te worden bijgestaan door een officier als raadsman, dient de officier, met het oog op de strafrechtelijke juridische aspecten, zijn rol als raadsman immer af te wegen tegen de belangen van de verdachte. De officier-raadsman doet soms verstandiger aan verdachte een advocaat te adviseren en kan, na overleg met de advocaat en verdachte, mogelijk optreden *naast* de advocaat om voorlichting te geven over de typisch militaire aspecten van de zaak.

De officier die als raadsman de verdediging van zijn cliënt op zich neemt, dient zich vervolgens af te vragen of er voldoende distantie is aangaande zijn eigen betrokkenheid. Deze vraag zal veelal opkomen wanneer de officier-raadsman een functionele relatie met de verdachte militair heeft en het gepleegde delict dienstgerelateerd is. De officier-raadsman dient voorts een afweging te maken tussen het belang van de verdediging als belangrijk aspect van personeelszorg en het belang van zijn dienstuitoefening, waarover hij zonodig het oordeel van zijn commandant inwint. Zo kan het voorkomen dat een officier-raadsman een militair bijstaat die wordt verdacht van een drugsgerelateerd delict, terwijl de officier-raadsman in zijn normale functionele werkzaamheden als officier het stringente drugsbeleid van defensie dient te handhaven. Tevens zou het kunnen voorkomen dat een officier als raadsman in het belang van zijn cliënt fouten en onzorgvuldigheden van de organisatie naar voren zal moeten brengen.

De officier-raadsman dient zich te allen tijde te realiseren dat het belang van zijn cliënt voorop staat en niet het belang van de organisatie. Bovenstaande argumenten spelen dan ook een grote rol inzake het feit dat officieren van de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht niet in aanmerking komen om als officier-raadsman op te treden. Militair juristen bekleden immers overwegend functies waarbij zij commandanten als juridisch adviseur terzijde staan.

Contacten met mogelijke 'spelers'

De officier-raadsman zal trachten de rechter voor te lichten omtrent de bijzondere militairgerelateerde aspecten van de strafzaak. Daartoe onderhoudt hij contacten met ondermeer de commandant van zijn cliënt over bijvoorbeeld de dienstprestaties; de onderdeelarts voor bijvoorbeeld achtergrondinformatie bij een afwezigheidsdelict; de Maatschappelijke Dienst Defensie over mogelijke sociale omstandigheden en de psycholoog bij de Afdeling/Sectie Individuele Hulpverlening bij bijvoorbeeld alcoholproblematiek.

Éducation permanente

Ondanks het feit dat een vast bestand van officieren-raadsman ontbreekt (elke officier kan immers als zodanig optreden) zijn er ongeveer 30 officieren van verschillende krijgsmachtdelen die de verdediging van een militaire verdachte in een strafzaak op zich kun-

²¹⁾ G.L. Coolen, Militair straf- en strafprocesrecht, Deventer: Kluwer, 2004, p. 203.

²²⁾ Art. 4 WMS.

nen nemen. Het Bureau Verbindingsofficier Krijgsmacht beheert namens het parket en de rechtbank te Arnhem een lijst van regelmatig optredende officieren-raadsman. Daarnaast fungeert het Bureau Verbindingsofficieren Krijgsmacht regelmatig als aanspreekpunt voor de officieren-raadsman over vragen van algemeen juridische aard en over relevante jurisprudentie.

Het Bureau Verbindingsofficieren Krijgsmacht verzorgt desgevraagd in samenspraak met Defensie thema- en praktijkdagen voor de officier-raadsman. De invulling van het programma van deze bijeenkomsten varieert van lezingen verzorgd door de wetenschap en de rechterlijke macht, tot het bijwonen van zittingen van de militaire kamer; het beoefenen van casusposities (waarin onder meer wordt ingegaan op de ethische aspecten) en het deelnemen aan pleitoefeningen. Deze thema- en praktijkdagen worden door de deelnemende officieren-raadsman als bijzonder nuttig ervaren, te meer daar rechters en officieren van justitie met regelmaat actief participeren.

Het is wenselijk om officieren-raadsman te scholen in een aantal aspecten van het (militair) straf(proces)recht. Met enige verdieping in het straf(proces)recht kan elke officier-raadsman beter beoordelen waar zijn rol ophoudt en waar de advocaat de meer aangewezen persoon is om een verdachte militair bij te staan. Voor passende opleidingen moet gedacht worden aan het volgen van de relevante vakken verzorgd door de leerstoel Militair Recht aan de Universiteit van Amsterdam en de Nederlandse Defensie Academie. Tevens zouden beide instellingen relevante cursussen kunnen organiseren.

Conclusie

De totstandkoming en handhaving van de officier als raadsman is historisch gezien een principiële keuze geweest. Men achtte het ongewenst dat de onervaren beklagde moest voorkomen voor de krijgsraad zonder een behoorlijke verdediging.

Toen en nog steeds wordt als voordeel gezien dat een officier-raadsman ervaring heeft met en wetenschap heeft van de krijgsmacht. De rechtsbijstand door een officier is niet primair gericht op de juridische aspecten van een strafzaak, maar is meer gericht op de sociale factoren en militaire gewoonten die een rol hebben gespeeld in het geheel van feiten en omstandigheden. De officier-raadsman is bij uitstek de persoon om de persoonlijke omstandigheden rond het door de militaire verdachte gepleegde delict te verwoorden en te verduidelijken. Daarnaast dient men zeker niet over het hoofd te zien dat verdediging door een officier-raadsman voor de militair kosteloos is.

De officier-raadsman kan worden geconfronteerd met de specifieke juridische aspecten van de strafzaak. Daar valt in het bijzonder ter terechtzitting niet aan te ontkomen, hoewel de rechter en de officier van justitie er zoveel mogelijk rekening mee houden dat er geen *advocaat* maar een *officier* optreedt namens de verdachte. De officier-raadsman is geen strafrechtjurist, hoewel hij als gevolg van zijn wettelijke bevoegdheid grotendeels op vergelijkbare wijze als een advocaat in militaire strafzaken kan en zál optreden. In de praktijk beperkt zijn optreden zich veelal tot het namens zijn cliënt naar voren brengen van de typisch militaire aspecten in de eenvoudige strafzaak. In de beperking toont zich de meester.

De officier-raadsman die zich namens zijn cliënt primair richt op de ‘militaire aspecten’ dient zijn optreden met een uitbreiding van zijn ‘juridische bagage’ te optimaliseren. Dat is goed voor de officier-raadsman, de rechter, de officier van justitie én - primair - voor de militaire verdachte. Zo wordt nog meer uiting gegeven aan het doel van de officier-raadsman: bijzondere personeelszorg ten aanzien van militairen die om verschillende redenen strafrechtelijk door hun gedrag en/of handelen “het recht hebben gekrenkt”.

Voor dit artikel zijn voorts gebruikt:

- De taak van den raadsman in het strafproces (Redactioneel), MRT III (1907/1908) 3;
 - Rechtsbijstand voor den Krijgsraad (Redactioneel), MRT IV (1907/1908) 6, 429;
 - Officier-Raadsman (Redactioneel), MRT XII (1916/1917) 8;
 - R.J. Brunner, Officieren-raadslieden, MRT XXXII (1936/37) 236;
 - W.H. Vermeer, Officieren-raadslieden, MRT XLI (1948) 2;
 - R.M. Crommelin, Officieren-raadslieden, MRT XLI (1948) 206;
 - J.C. Boomsluit, Officieren-Raadslieden, MRT XLI (1948) 230;
 - R.J. Brünner, Officieren-Raadslieden, MRT XLI (1948) p. 420;
 - J.J.L. Willinge, Officieren-Raadslieden, MRT XLI (1948) p. 479;
 - W.H. Vermeer, Officieren-Raadslieden, MRT XLI (1948) p. 514;
 - A. van Houte, KB van 13 november 1961, Stb. 368, MRT LV (1962) 160;
 - Th.C. van Gelder, De raadsman in beide militaire Rechtsplegingen, MRT LXV (1972) 385;
 - Ph.J. de Koning Gans, Rechtsbijstand in militaire strafzaken en de toekomst van de rechtshulp, MRT LXXI (1978) 257 en 313;
 - L.C.J.M. Spigt, De rechtsbijstand aan militairen in heden, verleden en toekomst, MRT LXXXIV (1991) 60;
 - Th.W. van den Bosch, Huidig en toekomstig Militair Strafprocesrecht, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink B.V. 1983, p. 65-73;
 - Wegwijzer voor de officier-raadsman, Personeelscommando, Commando Landstrijdkrachten.
-